

INTERNATIONALE DAG TEGEN ISLAMOFOBIE

Welke politieke beleidsmaatregelen zijn nodig om moslimdiscriminatie tegen te gaan? / De Juridische en Institutionele aanpak van islamofobie?

Linnet Taylor, Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme

15.03.2025

De islamofobie maakt mij bang. Niet alleen omdat het zo een wijdverspreid vorm van haat en racisme is, die miljoenen mensen in Nederland raakt, maar ook omdat het zo genormaliseerd is. Deze blindheid is gevaarlijk voor iedereen, niet alleen de moslim samenleving die dit racisme ervaren. Want structurele haat tegen een specifieke groep - of het idee van een groep, want dit beeld van de islam is maar een spook - is een soort experiment. En dit experiment vraagt, kunnen mensen zien wat er gebeurt om hun heen, en gaan ze reageren? Zo niet, dan gaat de experiment door en word het grootschaliger. En uiteindelijk vernietigt het, ons politieke systeem en onze collectieve veiligheid. Dit experiment loopt in veel landen, en de kosten zijn hoog.

Maar de rol van de wet is om dit experiment te voorkomen. Dus waarom gebeurt dat niet?

Het beleid en de wet zouden mensen moeten van racisme en haat beschermen. Maar zoals we allemaal weten, meestal negeren ze – of zelfs ondersteunen ze – de islamofobie in plaats van daartegen te gaan. Dus we horen continu dat mensen ‘voor zichzelf moeten opkomen’ en ‘weerbaar moeten zijn’, terwijl het melden van racistische incidenten wordt vaak niet serieus genomen. Waarom dit dubbele standaard waar sommige mensen weerbaar moeten zijn en de meeste niet?

Dit idee van weerbaarheid is diep geworteld in onze juridische en mensenrechtelijke kaders, want rechten zijn op individueel niveau erkend, en moeten door individuen opgeëist worden. Dit zorgt natuurlijk ervoor dat veel mensen niet hun ervaringen van racisme willen melden, want waarom zou je een pijnlijke verhaal aan een bureaucraat vertellen als dat niets oplevert? En dit gebrek aan rapportage normaliseert en minimaliseert racisme.

Één probleem met onze huidige juridische kader, is dat het geen duidelijke definitie van racisme hanteert. Tendayi Achiume, de Verenigd Naties' rapporteur voor racisme en

xenofobie, heeft in 2017 de Nederlandse overheid gevraagd om een juridische definitie van racisme vast te stellen, maar dat is nog niet gebeurd. Verder is de islamofobie een intersectionele probleem, en de wet ziet geen intersectionaliteit – je moet kiezen. Ben je gediscrimineerd als vrouw, als muslim, als iemand met een dubbele nationaliteit, als een mens van kleur, als iemand van een culturele groep? Zo ontsnapt de islamofobie een juridische definitie, want het gebeurt vaak op meerdere gronden tegelijk.

Een bijkomend probleem is dat de wet wordt als neutral beschouwd, terwijl het niet zo is gebruikt. Een rapport vorige jaar door de Europees netwerk van juridische experts in gendergelijkheid en non-discriminatie geeft aan dat 'veel van de stukken wetgeving die ongelijk belastende gevolgen hebben voor moslimgemeenschappen opzettelijk tegen die gemeenschappen zijn gericht, zelfs als ze in ogenschijnlijk neutrale bewoordingen zijn gesteld.'

Dus de wetten die de rechtstaat vormen, zijn discriminerend gemaakt en discriminerend ingezet. Het bijzonder controleren van moskeën tegen witwaspraktijken, het controleren van sommige weekendscholen maar niet anderen, en onze openlijke racistische hoofddoekverbod - onder vele anderen.

Maar er zijn ook meerdere vormen van wettelijk en juridische islamofobie die op een diepere niveau spelen, en die continu ongelijkheid structureren en ondersteunen. De islamofobie is heel duidelijk te zien in onze wrede migratie pacts met Libië, Turkiye, Tunisië en nu Egypte, die zorgen ervoor dat mensen in de zee verdrinken in plaats van hun asielrecht kunnen eisen.

We hebben ook een racistische visabeleid, die bepaalt dat als ik bijvoorbeeld, met mijn Britse dubbele nationaliteit mijn bejaarde moeder naar Nederland wil brengen, mag dat – maar mijn buurvrouw met een Marokkaanse-Nederlandse dubbelenationaliteit mag dat niet.

De wet is ook ongelijk gebruikt wat betreft vrijheid van meningsuiting, waar het recht op racistische belediging is vaker beschermt, dan de vrijheid van religie of van culturele uiting.

De wet is ongelijk gebruikt waar bedrijven wel aangepakt worden als ze weigeren vrouwen in te huren, maar niet als ze mensen met een Turks, Pakistaans of Marokkaans achternaam weigeren.

En soms zijn er geen maatregelen om mensen gelijke kansen te bieden, bijvoorbeeld waar middelbare scholiers tijdens Ramadan getoetst worden, ongeacht dat het bewezen is dat dit natuurlijk in slechter cijfers resulteert. Of waar basisscholen een te laag advies aan moslim kinderen geven. Het verhaal is dat dit later gecorrigeerd kan worden binnen het middelbare schoolsysteem, en dat je gewoon moet vertonen dat je een hogere niveau aan kan. Maar waarom hoeften mijn kinderen dat niet te vertonen, maar die van mijn Marokkaanse vriendin wel? Dit is allemaal zo genormaliseerd dat de meeste witte mensen zien het niet. Dit is allemaal systemisch – maar het moet gedegenormaliseerd zijn, zodat het als discriminatie aangepakt kan worden.

Hoe kan de wet dan beter ingezet worden?

Er is dus politieke en maatschappelijke druk nodig om meer juridische duidelijkheid over islamofobie af te dwingen. Want ook op Europees niveau is er geen scherpe lijn tussen islam als cultuur, etniciteit of religie. Dus institutionele mensenrechten zijn, wat betreft de islamofobie, niet duidelijk, en zijn té open voor interpretatie en beslissingsvrijheid van de rechter.

Een manier om dit te veranderen, is door denormalisering van de islamofobie. De media, onderzoekers, juristen en beleidsmakers moeten allemaal een rol hierin spelen. Grotere enquetes, en vooral persoonlijke narratieven zijn belangrijk om witte ontschuld onder rechters, juristen en autoriteiten te verminderen, en ook om de meerderheid te responsabiliseren, en dus dit universele ontkenning tegen te gaan. Dit denormalisering is een essentiële eerste stap als we juridische veranderingen willen bereiken.

Als we dat bereiken, en dit probleem dan structureel willen aanpakken, is de wet nog steeds onze beste wapen – maar de wet moet dan gelijk ingezet en gelijk gehandhaaft worden. Dat is de taak van de College voor de Rechten van de Mens, van de politie, van de rechtbanken, en van alle meldpunten. Die moeten allemaal actief kiezen om dit te doen, en we hebben allemaal in Nederland de verantwoordelijkheid om dat, van hen, te eisen – die is niet alleen een taak voor de moslimgemeenschap.

Maar ook als de wet voor, en niet tegen, moslims ingezet zou worden, dan moet je toegang ertoe hebben, wat drastisch verminderd is door bezuinigingen op de rechtsbijstand. Dit moet dan worden verholpen door financiering, wat van de overheid moet komen. Maar er zijn ook kansen voor maatschappelijke organisaties om financiering te bieden om dit probleem op locale niveau aan te pakken.

Onze staatscommissie werkt aan verschillende initiatieven, die kansen kunnen bieden om islamofobie beter tegen te gaan. We doen dit met oog op de toekomst, met hoop op een andere politiek en meer institutionele wil. Één project is en wettelijke gelijke-behandelings-plicht voor de overheid, omdat het huidige discriminatieverbod onvoldoende is, om discriminatie door de overheid tegen te gaan. We werken ook aan doorlichtingen van overheidsinstanties, waar ze zelf moeten oefenen om problemen van discriminatie te identificeren, en waar ze vragen moeten stellen aan, bijvoorbeeld, moslims, wat hun ervaringen zijn. We werken ook aan kwesties van profilering: is er enig bewijs dat het werkt, of dat het verantwoordelijk ingezet kan worden? En zo niet, wat zijn dan de alternatieven?

Al deze veranderingen zijn nodig, maar ze zijn ook onvoldoende als iedere Nederlander niet beseft dat islamofobie een enorme risico is voor ons land. Want het leidt richting een toekomst die voor geen van ons leefbaar is.